

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Digitální učební materiál

Číslo projektu	CZ.1.07/1.5.00/34.0802
Název projektu	Zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT
Číslo a název šablony klíčové aktivity	III/2 – Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT
Příjemce podpory	Gymnázium, Jevíčko, A. K. Vitáka 452

Název DUMu	Karel Toman - Měsíce
Název dokumentu	VY_32_INOVACE_15
Pořadí DUMu v sadě	15
Vedoucí skupiny/sady	Mgr. Jaromír Baranok
Datum vytvoření	9.3 2013
Jméno autora	Mgr. Jaromír Baranok
e-mailový kontakt na autora	baranok@gymjev.cz
Ročník studia	3. ročník
Předmět nebo tematická oblast	český jazyk a literatura
Výstižný popis způsobu využití materiálu ve výuce	Pracovní list s textem Tomanovy sbírky Měsíce a úkoly směřujícími k porozumění textu. Mezipředmětové vztahy (dějepis), inovace: ICT, výpočetní technika.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Karel Toman
Měsíce

1. Úkoly k celému textu, obecná charakteristika díla.

- Kdy byla sbírka vydána? Přibližte dobovou atmosféru.
- Jakou má sbírka kompozici?
- Jaká je forma jednotlivých básní? Kterou básnickou formu připomíná? Která báseň se kompozicí odlišuje od ostatních?
- Jaký typ verše je užit ve všech básních?
- Která díla českých autorů jsou rovněž kompozičně spjata s ročním cyklem?
- Vytvořte krátkou celkovou charakteristiku sbírky na základě přečtení celé sbírky.
- Kdo píše v období první světové války verše s vlasteneckou tematikou?

2. Úkoly k jednotlivým básním – viz níže. Pokud to charakter úkolů dovoluje, doložte svá tvrzení na textu.

LEDEN

Po cestách zavátých a po silnicích
rod opuštěných bloudí.
Sychravé zimy dlátem bolesti
monogram bídy ryly v jejich tělo,
a tak jdou světem.

- **motivy básně**
- **porovnejte s motivy básně Prosinec, co je společné a co rozdílné?**
- **která část textu připomíná modlitbu?**
- **doložte polaritu**

Vyjde-li hvězda, pro ně nesvítí.
Betlém jim shořel.
Jen v bludných kruzích šlapou boží zemi
a jíní stéká jim chladnými krůpějemi
po tvářích dětsky vzpurných.

Hospodu teplou večer jim dej, Pane,
a plnou mísu
a slovo dobrých lidí.¹

¹ TOMAN, Karel. *Soubor veršů V: MĚSÍCE, HLAS TICHÁ*. Praha: Fr. Borový, 1932, s. 15-16.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ÚNOR

Kdo ticho miluješ a samotu
a v lesích hlubokých a v míru sněžných polí
nasloucháš rytmu života,
zda někdy neslyšíš
hlas hlubin?

- **motivy básně**
- **jakým pojmem je označena válka?**
- **jaké pocity báseň navozuje?**
- **doložte personifikaci**
- **určete synestezii a gradaci**

Zní z dálky karneval vražd, krve, umírání.
Mlčení země bolí.
Však dole
tep srdce chvěje se a skrytý pramen temnot
dere se k světlu.

A píseň mladých vod
tvé srdce opije a hlavu štěstím zmámí,
že v zoufalství snad, ve víře však nejsme sami.²

BŘEZEN

Na naší studně ráno hvízdal kos.
Jde jaro, jde jaro.
A když jsem okno na sad otvíral,
šeptaly pukající pupeny:
Jde jaro, jde jaro.

- **motivy básně**
- **najděte personifikace a metafory**
- **určete figury**
- **náboženské motivy**
- **čeho je jaro symbolem?**
- **označte refrén**
- **doložte apostrofu**

Bez chvěje se a hrušně čekají.
Jde jaro, jde jaro.
Zas novým třpytem rozkvétá ti vlas
a nových kovů napil se tvůj smích.
Jde jaro, jde jaro.

Bože můj,
obnoviteli, obroditeli,
na srdce v sněhu pamatuj.³

² TOMAN, Karel. *Soubor veršů V: MĚSÍCE, HLAS TICHÁ*. Praha: Fr. Borový, 1932, s. 17-18.

³ TOMAN, Karel. *Soubor veršů V: MĚSÍCE, HLAS TICHÁ*. Praha: Fr. Borový, 1932, s. 19-20.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

DUBEN

Veselé jarní přeháňky
a první boží duha nad krajinou!
Rozsívku složil hospodář
a důvěřivě
obchází půdu, do níž sil.

- najděte motivy selství
- co symbolizuje duha?
- najděte figury a pojmenujte je
- doložte elipsu
- doložte odkaz k pranostice

Snad přijdou mrazy. Ale setba svatá
se neporuší.
Neb zákon jediný jest klíčiti a růst,
růst za bouří a nepohody
všemu navzdory.

Rozšafní dědové se hřejí u kamen
a přemílají starou moudrost, staré zvyky
a staré pranostiky.⁴

KVĚTEN

Jdem všichni, s ženami a dětmi
a se snem předků.
Jdem slunce přivítat, jež vyvolala ze tmy
modlitba věrných pokolení
a práce.

- koho báseň oslavuje?
- doložte paralelu, písňovost
- určete epiteton ornans
- ke kterému autoru odkazuje označený text?

V rosnaté trávě tančí naše děti,
bratrský řetěz rukou spjal je v kruh.
V té budoucnosti záští není
a z jejích písní zpívá družný duch
a mluví k otcům.

Neb nikdy bojovník,
ať za pluhem jde, nebo buší v kov,
vítězit chce-li, nesmí zhrdat bratrem.⁵

⁴ TOMAN, Karel. *Soubor veršů V: MĚSÍCE, HLAS TICHÁ*. Praha: Fr. Borový, 1932, s. 21-22.

⁵ TOMAN, Karel. *Soubor veršů V: MĚSÍCE, HLAS TICHÁ*. Praha: Fr. Borový, 1932, s. 23-24.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ČERVEN

Jaromírovi

Stín stromů zelený tě na svět uvítal,
zahrada jarní tišila tvůj pláč.
A s každým červnem vzpomínáme,
co ti ten první dal,
a s tebou koupáme se v jeho slunci.

Sen matky tvé a otce se snem lidu kvete,
i tebe vepjal v řetěz čarovný,
kde hlad a bída umlká,
kde mizí vše, co bolí člověka
a hněte.

Sni, hrej si v červnu svém.

Vy všechny děti sněte domova nejpyšnější sny,
než řekne velký den: Jsem naplnění, procitněte!⁶

- čeho je dítě symbolem?
- interpretujte označené verše

ČERVENEC

Svatý stín strážný bdí nám nad domovem,
hlas jeho slyšet v tichu: Pamatuj!
A v šumu listí, v chladné písni vod
hlas jeho slyšíš, slyšíš doprovod:
Pamatuj!

Ne záře hranice, jen víra, zápal tvůj,
čin s mužným slovem
ať provází tě po Čechách.
Ne bengál vylhaný, jen tichý stálý plamen
ať hoří v duších.

Svatý stín strážný bdí nám nad Čechami
a děti v kolébkách
nám posvěcuje vzdušným pociem.⁷

- najděte odkaz k národní historii, která osobnost je v textu zmiňována?
- jaký je její odkaz?
- jaký je význam slov bengál, pocel?

⁶ TOMAN, Karel. *Soubor veršů V: MĚSÍCE, HLAS TICHÁ*. Praha: Fr. Borový, 1932, s. 25-26.

⁷ TOMAN, Karel. *Soubor veršů V: MĚSÍCE, HLAS TICHÁ*. Praha: Fr. Borový, 1932, s. 27-28.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

SRPEN

V zahradu uzavřenou světu
šum klasů zavívá a voní živným chlebem.
Pokojná píseň žní jde po polích
a pod ohnivým sluncem
blažený pot si stírá člověk.

Zdaleka slyším vrata dusných stodol,
jako by skřípal zuby.
Neviditelná ruka loupežná
se podepřela o kalenec
a čeká.

A přece mlčím, nevykřiknu v ticho.
Nad námi hlavy naklánějí bdíce
hodiny samot našich, slunečnice.⁸

ZÁŘÍ

Můj bratr dooral a vypřáh' koně.
A jak se stmívá,
věrnému druhu hlavu do hřívý
položil tiše, pohladil mu šíji
a zaposlouchal se, co mluví kraj.

Zní zvony z dálky tichým svatvečerem;
modlitba vesnic stoupá chladným šerem.
Duch země zpívá: úzkost, víra, bolest
v jediný chorál slily se a letí
k věčnému nebi.

Svatý Václave,
nedej zahynouti
nám ni budoucím.⁹

- určete hlavní motiv:
- jaké pocity, nálady verše vyvolávají?
- najděte v textu synekdochu a personifikaci
- vyhledejte v textu příklad synestezie
- jaký je význam slova kalenec?

- doložte pocity úzkosti
- jako roli hraje v básni příroda?
- doložte aluzi
- najděte odkazy k národní historii
- kdo je v textu básně symbolem naděje?
Zdůvodněte.
- doložte prostředky hláskové instrumentace
- určete označené tropy

⁸ TOMAN, Karel. *Soubor veršů V: MĚSÍCE, HLAS TICHÁ*. Praha: Fr. Borový, 1932, s. 29-30.

⁹ TOMAN, Karel. *Soubor veršů V: MĚSÍCE, HLAS TICHÁ*. Praha: Fr. Borový, 1932, s. 31-32.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ŘÍJEN

Ty bože révy, který posíláš
paprsky slunce na nalité hrozny,
na zlaté hrozny, hrozny fialové,
buď milostivý.

- hlavní motivy
- doložte apostrofu, asyndeton
- kdo je bohem révy?

Po teplých stráních vzpínají se k tobě
vášnivě keře roztančeným gestem,
zpívají, mluví, hovoří a prosí,
bys dal jim oheň, aby rozdaly jej,
bys vdech' jim radost, aby vzkvetla v očích
zkalených trudem.

Neb my jsme lidé mdlí
a pro tvou slávu milujeme víno
a s číší jen se naše srdce pomodlí.¹⁰

LISTOPAD

Vy štědré stromy zahrad i vy podle cest,
jež vztyčujete ramena
k obloze šeré, k nebi beze hvězd
v dnech dušičkových do mlh vždy nových,
váš smutek žiji.

- jaká je atmosféra básně?
- doložte přírodní a náboženské motivy
- které verše symbolizují naději?

Úroda vaše voní pod střechami,
radostná těšitelka dětí.
Jste se zemí a s nebem samy
a jenom zřídka bludné ptáče sletí
v koruny oddané a čekající.

Zas přijde květ i plod.
Však za vichřic hlas touhy jedině z vás vane:
Vzplát na tvé hranici, ó Pane!¹¹

¹⁰ TOMAN, Karel. *Soubor veršů V: MĚSÍCE, HLAS TÍCHA*. Praha: Fr. Borový, 1932, s. 33-34.

¹¹ TOMAN, Karel. *Soubor veršů V: MĚSÍCE, HLAS TÍCHA*. Praha: Fr. Borový, 1932, s. 35-36.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

PROSINEC

Šla do Betléma rovná cesta,
zářila hvězda, všechno bylo prosté.
A za nábožných písní
sny otců našich věčně putovaly
po starém mostě.

Byl, nebyl Betlém?
Však na tom mostě rozmarýna roste
a poutníčkové věrní tiše obrátí se,
když místo spasitele
čeládku chlěvní najdou.

A vracejí se domů s vírou,
že za rok hvězda stane jistě nad Betlémem
a ta již neoklame.¹²

- najděte v textu náboženské motivy
- interpretujte označené motivy
- najděte asonanci
- doložte ironii
- báseň je prostoupena odkazy k popěvku, koledy i kázání, doložte

¹² TOMAN, Karel. *Soubor veršů V: MĚSÍCE, HLAS TÍCHA*. Praha: Fr. Borový, 1932, s. 37-38.

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Řešení

1.

- a) Sbírka byla vydána v roce 1918. Období první světové války, cenzura, politický útlak, zhoršení sociálních podmínek, v letech 1917 – 1918 došlo k uvolnění vojensko-byrokratického režimu v Rakousko-Uhersku, mění se postoj k monarchii (Manifest českých spisovatelů, K. Toman byl jeho signatářem), v lednu 1918 přijata Tříkrálová deklarace, v dubnu ustaven Národní výbor...
- b) Dvanáct básní jako roční cyklus (leden – prosinec), básně leden a prosinec mají podobnou tematiku – možno hovořit o rámcové kompozici.
- c) Básně jsou třináctiveršové, mají stejné strofické členění (tři strofy – pětiveršová, pětiveršová a tříveršová), výjimkou je Říjen (strofy: čtyřveršová, šestiveršová tříveršová). Poslední sloka (tříveršová) obsahuje určité shrnutí, výzvu, závěrečné konstatování, pointu. Formou jsou blízké sonetu, zejména se shoduje forma poslední strofy – poslání, pointa.
- d) Verš je jambický.
- e) Příklady řešení: Božena Němcová: Babička, Jan Neruda: Prosté motivy, Alois a Vilém Mrštíkovi: Rok na vsi, Antonín Mánes: Orloj, Karel Šiktanc: Český orloj aj.
- f) Možné řešení:
Sbírka představuje „vždy širší obraz skutečnosti, obrací se k přírodě, k společenství lidí, kteří si žijí na blízku, ukazuje k neproměnným, trvalým danostem bytí“.¹³
„Věčný tulák Toman se najednou vrací na český venkov, k české krajině a k prostým lidem; k lidem, kteří zemi obdělávají, ale kteří se na zemi také hledají... Místo anarchie nastupuje řád, místo hluku ticho. Básníková řeč zní jako modlitba, nevyslovená, mlčenlivá prosba. Nade vším se klene víra, že člověk člověku nebude nepřitelem.“¹⁴
„... básník na pozadí cyklu ročních dob zobrazuje konkrétní děje související s přírodou, ..., i s životem národa, ... Básně tak získávají symbolickou platnost, splývá v nich duch a země a národa...“¹⁵
- g) Viktor Dyk: Válečná tetralogie, Antonín Sova: Zpěvy domova, Antonín Macek: Mé Čechy.

¹³ Česká literatura od počátků k dnešku. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 1998, s. 522. ISBN 80-710-6308-8.

¹⁴ SOUKAL, Josef. *Literatura pro III. ročník gymnázií*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2003, s. 321-323. ISBN 80-723-5227-X.

¹⁵ ANDREE, Lukáš, Ivana DOROVSKÁ a Lenka ŠEBELOVÁ. *Literatura pro 3. ročník středních škol*. Vyd. 1. Brno: Didaktis, c2009, s. 32. ISBN 978-80-7358-135-0.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Text

LEDEN

Po cestách zavátých a po silnicích
rod opuštěných bloudí.

Sychravé zimy dlátém bolesti
monogram bídy ryly v jejich tělo,
a tak jdou světem.

- zima, bloudění, poutníci, Betlém, hvězda
- společné Betlém, hvězda, rozdílné –
Prosinec - naděje
- **forma modlitby**
- polarita: zima, teplo; bída, plná mísa

Vyjde-li hvězda, pro ně nesvítí.

Betlém jim shořel.

Jen v bludných kruzích šlapou boží zemi
a jíní stéká jim chladnými krůpějemi
po tvářích dětsky vzpurných.

Hospodu teplou večer jim dej, Pane,
a plnou mísu
a slovo dobrých lidí.¹⁶

ÚNOR

Kdo ticho miluješ a samotu
a v lesích hlubokých a v míru sněžných polí
nasloucháš rytmu života,
zda někdy neslyšíš
hlas hlubin?

- motivy básně: vzpomínání na zimu, ticho
konec války
- označení války
- pocity naděje (jaro), **víra v pospolitost**
- personifikace
- synestezie, gradace: vražd, krve, umírání

Zní z dálky karneval vražd, krve, umírání.

Mlčení země bolí.

Však dole

tep srdce chvěje se a skrytý pramen temnot

derá se k světlu.

A píseň mladých vod

tvé srdce opije a hlavu štěstím zmámí,

že v zoufalství snad, **ve víře však nejsme sami**.¹⁷

¹⁶ TOMAN, Karel. *Soubor veršů V: MĚSÍCE, HLAS TICHÁ*. Praha: Fr. Borový, 1932, s. 15-16.

¹⁷ TOMAN, Karel. *Soubor veršů V: MĚSÍCE, HLAS TICHÁ*. Praha: Fr. Borový, 1932, s. 17-18.

evropský
sociální
fond v ČR

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

BŘEZEN

Na naší studně ráno hvízdal kos.

Jde jaro, jde jaro.

A když jsem okno na sad otvíral,

šeptaly pukající pupeny:

Jde jaro, jde jaro.

Bez chvěje se a hrušně čekají.

Jde jaro, jde jaro.

Zas novým třpytem rozkvétá ti vlas

a nových kovů napil se tvůj smích.

Jde jaro, jde jaro.

Bože můj,

obnoviteli, obroditeli,

na srdce v sněhu pamatuj.¹⁸

- motiv básně: jaro
- personifikace a metafory
- epizeuxis: jde jaro, jde jaro
- náboženské motivy
- jaro symbolem naděje, nového života
- označte refrén
- apostrofa: Bože můj

DUBEN

Veselé jarní přeháňky

a první boží duha nad krajinou!

Rozsívku složil hospodář

a důvěřivě

obchází půdu, do níž sil.

Snad přijdou mrazy. Ale setba svatá

se neporuší.

Neb zákon jediný jest klíčiti a růst,

růst za bouří a nepohody

všemu navzdory.

Rozšafní dědové se hřejí u kamen

a přemílají starou moudrost, staré zvyky

a staré pranostiky.¹⁹

- motiv selství
- duha – symbol nové smlouvy mezi Bohem a lidmi
- anafora
- elipsa
- odkaz k pranostice - ..., duben, ještě tam budem

¹⁸ TOMAN, Karel. *Soubor veršů V: MĚSÍCE, HLAS TÍCHA*. Praha: Fr. Borový, 1932, s. 19-20.

¹⁹ TOMAN, Karel. *Soubor veršů V: MĚSÍCE, HLAS TÍCHA*. Praha: Fr. Borový, 1932, s. 21-22.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

KVĚTEN

Jdem všichni, s ženami a dětmi
a se snem předků.

Jdem slunce přivítat, jež vyvolala ze tmy
modlitba věrných pokolení
a práce.

V rosnaté trávě tančí naše děti,
bratrský řetěz rukou spjal je v kruh.

V té budoucnosti záští není
a z jejích písní zpívá družný duch
a mluví k otcům.

Neb nikdy bojovník,
ať za pluhem jde, nebo buší v kov,
vítězit chce-li, nesmí zhrdat bratrem.²⁰

- oslava práce, tvůrčí činnosti, dělnictva
- paralela, písňovost – opakování slov (jdem)
- epiteton ornans
- Otokar Březina

ČERVEN

Jaromírovi

Stín stromů zelený tě na svět uvítal,
zahrada jarní tišila tvůj pláč.
A s každým červnem vzpomínáme,
co ti ten první dal,
a s tebou koupáme se v jeho slunci.

Sen matky tvé a otce se snem lidu kvete,
i tebe vepjal v řetěz čarovný,
kde hlad a bída umlká,
kde mizí vše, co bolí člověka
a hněte.

Sni, hrej si v červnu svém.
Vy všechny děti sněte domova nejpyšnější sny,
než řekne velký den: Jsem naplnění, procitněte!²¹

- dítě – symbol nového života, nevinnosti, budoucnosti
- víra v budoucnost

²⁰ TOMAN, Karel. *Soubor veršů V: MĚSÍCE, HLAS TÍCHA*. Praha: Fr. Borový, 1932, s. 23-24.

²¹ TOMAN, Karel. *Soubor veršů V: MĚSÍCE, HLAS TÍCHA*. Praha: Fr. Borový, 1932, s. 25-26.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ČERVENEC

Svatý stín strážný bdí nám nad domovem,
hlas jeho slyšet v tichu: Pamatuj!
A v šumu listů, v chladné písni vod
hlas jeho slyšíš, slyšíš doprovod:
Pamatuj!

Ne záře hranice, jen víra, zápal tvůj,
čin s mužným slovem
ať provází tě po Čechách.
Ne bengál vylhaný, jen tichý stálý plamen
ať hoří v duších.

Svatý stín strážný bdí nám nad Čechami
a děti v kolébkách
nám posvěcuje vzdušným pocelem.²²

- Jan Hus
- víra, pokora, odhodlání, víra v národ
- bengál – hluk, rámus; pocel - polibek

SRPEN

V zahradu uzavřenou světu
šum klasů zavívá a voní živným chlebem.
Pokojná píseň žní jde po polích
a pod ohnivým sluncem
blažený pot si stírá člověk.

Zdaleka slyším vrata dusných stodol,
jako by skřípal zuby.
Neviditelná ruka loupežná
se podepřela o kalenec
a čeká.

A přece mlčím, nevykřiknu v ticho.
Nad námi hlavy naklánějí bdíce
hodiny samoty našich, slunečnice.²³

- hlavní motivy: selství, žně, úroda, chléb
- ohrožení válkou, napětí, úzkost, obavy o osud země
- synekdocha a personifikace
- vyhledejte v textu příklad synestezie
- kalenec – hřeben střechy

²² TOMAN, Karel. *Soubor veršů V: MĚSÍCE, HLAS TICHÁ*. Praha: Fr. Borový, 1932, s. 27-28.

²³ TOMAN, Karel. *Soubor veršů V: MĚSÍCE, HLAS TICHÁ*. Praha: Fr. Borový, 1932, s. 29-30.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ZÁŘÍ

Můj bratr dooral a vypřáh' koně.
A jak se stmívá,
věrnému druhu hlavu do hřívý
položil tiše, pohladil mu šíji
a zaposlouchal se, co mluví kraj.

Zní zvony z dálky tichým svatvečerem;
modlitba vesnic stoupá chladným šerem.
Duch země zpívá: úzkost, víra, bolest
v jediný chorál slily se a letí
k věčnému nebi.

Svatý Václave,
nedej zahynouti
nám ni budoucím.²⁴

- pocity úzkosti
- člověk je s přírodou spjat
- aluze
- Svatý Václav, chorál
- Svatý Václav – patron českých zení, věčný kníže.
- personifikace – duch země zpívá, mluví kraj, synestezie - chladným šerem,
- zní zvony

ŘÍJEN

Ty bože révy, který posíláš
paprsky slunce na nalté hrozny,
na zlaté hrozny, hrozny fialové,
buď milostivý.

Po teplých stráních vzpínají se k tobě
vášnivě keře roztančeným gestem,
zpívají, mluví, hovoří a prosí,
bys dal jim oheň, aby rozdaly jej,
bys vdech' jim radost, aby vzkvetla v očích
zkalených trudem.

Neb my jsme lidé mdlí
a pro tvou slávu milujeme víno
a s číší jen se naše srdce pomodlí.²⁵

- hlavní motivy: réva, víno, společenství lidí
- apostrofu, asyndeton
- Dionýsos (Bacchus)

²⁴ TOMAN, Karel. *Soubor veršů V: MĚSÍCE, HLAS TICHÁ*. Praha: Fr. Borový, 1932, s. 31-32.

²⁵ TOMAN, Karel. *Soubor veršů V: MĚSÍCE, HLAS TICHÁ*. Praha: Fr. Borový, 1932, s. 33-34.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

LISTOPAD

Vy **štědré stromy** zahrad i vy podle cest,
jež vztyčujete ramena
k obloze šeré, k **nebi** beze hvězd
v **dnech dušičkových** do mlh vždy nových,
váš smutek žiji.

Úroda vaše voní pod střechami,
radostná těšitelka dětí.
Jste se **zemí** a s nebem samy
a jenom zřídka bludné ptáče sletí
v koruny oddané a čekající.

Zas přijde květ i plod.

Však za vichřic hlas touhy jediné z vás vane:
Vzplát na tvé hranici, **ó Pane!**²⁶

- smutek, melancholie, ale i naděje
- **přírodní** a **náboženské** motivy
- které verše symbolizují naději?

PROSINEC

Šla do Betléma rovná cesta,
zářila **hvězda**, všechno bylo prosté.
A za **nábožných písní**
sny otců našich věčně putovaly
po starém mostě.

Byl, nebyl **Betlém?**
Však na tom mostě rozmarýna roste
a poutníčkové věrní tiše obrátí se,
když **místo spasitele**
čeládku chlěvní najdou.

A vracejí se domů s vírou,
že za rok **hvězda stane** jistě nad **Betlémem**
a ta již neoklamá.²⁷

- náboženské motivy
- starý most – minulost, za rok – naděje,
hvězda –naděje pro všechny, též symbol
socialistů, nového, spravedlivého světa
- **asonance**
- **ironie**
- **popěvek, koledy, kázání**

²⁶ TOMAN, Karel. *Soubor veršů V: MĚSÍCE, HLAS TICHÁ*. Praha: Fr. Borový, 1932, s. 35-36.

²⁷ TOMAN, Karel. *Soubor veršů V: MĚSÍCE, HLAS TICHÁ*. Praha: Fr. Borový, 1932, s. 37-38.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

1. Literatura

ANDREE, Lukáš, Ivana DOROVSKÁ a Lenka ŠEBELOVÁ. *Literatura pro 3. ročník středních škol*. Vyd. 1. Brno: Didaktis, c2009, 3 sv. ISBN 978-80-7358-137-4.

Česká literatura od počátků k dnešku. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 1998, 1048 s. ISBN 80-710-6308-8.

SOUKAL, Josef. *Literatura pro III. ročník gymnázií*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2003, 336 s. ISBN 80-723-5227-X.

TOMAN, Karel. *Básně*. Vyd. v České knižnici 1. Praha: Český spisovatel, 1997, 252 p. ČK (Series), sv. 2. ISBN 80-202-0656-6.

TOMAN, Karel. *Soubor veršů V: MĚSÍCE, HLAS TÍCHA*. Praha: Fr. Borový, 1932.

2.

Materiál je určen pro bezplatné užívání pro potřebu výuky a vzdělávání na všech typech škol a školských zařízení. Jakékoliv využití podléhá autorskému právu. Dílo smí být dále šířeno pod licencí CC BY-SA (www.creativecommons.cz).